

УДК 332.143

Володимир Анатолійович КАРПОВ

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом, начальник науково-дослідної частини, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: 0682636461karpov@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9968-8380>

Тетяна Володимирівна БАТАНОВА

аспірант, начальник науково-редакційного відділу, Одеський національний економічний університет, Україна, e-mail: tbatanova@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3510-493X>

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ
ВАСИЛІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Карпов, В. А., Батанова, Т. В. Реалізація стратегічного плану розвитку Василівської територіальної громади в умовах воєнного стану. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2022. № 3-4 (82-83). С. 41–53.

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти соціально-економічного стану та розвитку громад в умовах воєнного стану в Україні. Зазначено, що соціально-економічний розвиток територіальних громад є важливим показником оцінки рівня розвитку держави. Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси мешканців територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень та відповідальності. Розвиток місцевого самоврядування та створення територіальних громад передбачає насамперед підвищення фінансової спроможності, інвестиційної та економічної привабливості територій для комфортного проживання громадян. Досліджено та надано оцінку основних властивостей соціально-економічного розвитку Василівської територіальної громади. Уточнено методологію дослідження стану та визначення цілей, завдань, пріоритетів і напрямків сталого економічного та соціального розвитку територіальних утворювань. Проаналізовано стан соціально-економічного розвитку Василівської територіальної громади за різними показниками та змінами, які відбулися на її території. Обґрунтовано основні завдання розвитку Василівської територіальної громади з урахуванням її потреб та інтересів. Запропоновано алгоритм регулювання соціально-економічного розвитку Василівської громади до 2027 року. З моменту початку військової агресії Російської Федерації та бойових дій на території України змінилися умови, напрями та завдання функціонування економіки, а також умови роботи і життя українців. На прикладі Василівської територіальної громади розглянуто особливості реалізації її стратегічного плану розвитку в умовах воєнного стану. Наукова новизна полягає в апробації і практичному застосуванні алгоритму розробки та актуалізації стратегії економічного і соціального розвитку конкретної територіальної громади в умовах воєнного стану. Отримані результати в подальшому будуть використані для розробки концептуальних моделей для аналогічних міських об'єднаних територіальних громад на регіональному рівні в умовах воєнного стану.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток; регіон; громада; населення; видатки; розвиток територій; розробка стратегії розвитку.

Vladimir KARPOV

PhD in Economics, Associate Professor of Economics, Law and Business Management Department, Head of the Research Department, Odessa National Economic University, Ukraine, e-mail: 0682636461karpov@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9968-8380>

Tatiana BATANOVA

Postgraduate Student, Head of Scientific and Editorial Department, Odessa National Economics University, Ukraine, e-mail: tbatanova@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3510-493X>

STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION FOR THE DEVELOPMENT OF THE VASYLIVSKA TERRITORIAL COMMUNITY IN THE MARTIAL LAW CONDITIONS

Karpov, V., Batanova, T. (2022). Strategic plan implementation for the development of the Vasylivska territorial community in the martial law conditions [Realizatsiia stratehichnoho planu rozvytku Vasylivskoi hromady v umovakh voiennoho stanu], *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 3-4 (82-83), pp. 41–53.

Abstract. *The article considers the theoretical and practical aspects of territorial communities socio-economic state and development under the conditions of martial law in Ukraine. It is noted that the socio-economic development of territorial communities is an important indicator of assessing the level of state development. The state policy of Ukraine in the field of local self-government is based on the territorial communities residents interests and provides of the government decentralization – i.e., the transfer of a significant part of powers and responsibilities from executive authorities to local self-government bodies. The local self-government development and territorial communities creation primarily involve increasing the financial capacity, investment and economic attractiveness of territories for citizens comfortable living. The main properties of socio-economic development of the Vasylivska territorial community are studied and assessed. Research methodology of the state and determining the goals, tasks, priorities and directions of sustainable economic and social development of territorial entities has been clarified. The state of socio-economic development of the Vasylivska territorial community was analyzed according to various indicators and changes that occurred in its territory. The main tasks of the development of the Vasylivska territorial community are substantiated, taking into account its needs and interests. An algorithm for regulating the socio-economic development of the Vasylivska community until 2027 is proposed. Since the beginning of Russian Federation military aggression and hostilities on the territory of Ukraine, the conditions, directions and tasks of the economy functioning, as well as the working and living conditions of Ukrainians, are changed. The peculiarities of the strategic development plan implementation in the conditions of martial law are considered on the example of the Vasylivska territorial community. The scientific novelty consists in the approbation and practical application of the algorithm for design and actualization of economic and social development strategy of a specific territorial community in the conditions of martial law. The obtained results will be used in the future for developing of conceptual models for similar urban united territorial communities at the regional level under martial law conditions.*

Keywords: *socio-economic development; region; community; population; expenses; development of territories; design of development strategy.*

JEL classification: *E600; R110*

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.3-4\(82-83\).2022.41-53](https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(82-83).2022.41-53)

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі децентралізації базовими елементами ефективної системи влади в Україні стали створені об'єднані територіальні громади. Перед кожною територіальною громадою постають чисельні завдання, серед яких основними є: визначення пріоритетів розвитку, формування бюджету, забезпечення надання базових послуг її мешканцям, побудова ефективної системи управління ресурсами та ін. Однак, 24 лютого 2022 року почалися широкомасштабні воєнні дії російських військ проти нашої незалежної країни. З цього моменту змінилися напрями та завдання функціонування економіки, а також умови роботи і життя українців. Зважаючи на зазначене, апробація та практичне застосування алгоритму розробки та актуалізації стратегії економічного і соціального розвитку території в умовах воєнного стану є вельми актуальним питанням.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженнями соціально-економічного розвитку регіонів України займалися наступні вітчизняні вчені: О. І. Павлов, О. Г. Булавка, В. Г. Андрійчук, В. В. Юрчишин, Ю. Е. Губені, М. Й. Малік, І. В. Прокопа, В. К. Терещенко, П. Т. Саблук, Л. О. Шепотько, А. І. Ковальов [1], Н. В. Сментина [2; 3] та ін. Окремі теоретичні та практичні питання аналізу соціально-економічного розвитку регіонів знайшли відображення у працях І. Ткачук та С. Кропельницької «Моделювання розвитку економіки регіону на основі аналізу ієрархій» [4], Ю. Харазішвілі «Оцінка ефективності соціально-економічного розвитку регіонів України» [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення соціально-економічного розвитку регіонів в Україні залишається на недостатньому рівні, на відміну від країн Європейського Союзу, в яких діють програми, спрямовані на розвиток сільських територій. З початком військових дій змінилися умови функціонування громад, пріоритети та сценарії їх розвитку. Вищезазначене ставить нові завдання щодо пошуку алгоритмів забезпечення діяльності громад і облаштування їх територій в умовах війни.

Постановка завдання. В сучасних умовах актуальним є пошук моделі ефективного функціонування територіальних громад (ТГ), принципів і методів управління місцевим розвитком (зокрема, щодо економічних, фінансових, соціальних, організаційних аспектів) в умовах війни.

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних основ стратегічного планування на місцевому рівні на прикладі Василівської територіальної громади та шляхи реалізації її стратегічного плану розвитку в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Василівська територіальна громада забезпечує власний розвиток на підставі середньо- та довгострокового планування. Головними нормативними документами, відповідно до яких розвиватиметься ця громада, є Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-VIII від 05.02.2015 р. [6], Стратегія економічного та соціального розвитку Василівської територіальної громади на період до 2027 року [7], яка розроблена на основі програмних та стратегічних документів загальнодержавного та місцевого значення, законодавства України щодо реформування місцевого самоврядування та регіонального розвитку, Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» № 5/2015 від 12.01.2015 р. [8] та Стратегії розвитку Одеської області на період 2021–2027 роки [9].

Василівська територіальна громада утворена 1 грудня 2020 року відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Одеської області»

№ 720-р від 12.06.2020 р. [10] у складі Василівської, Каракуртської, Баннівської, Голицької та Калчівської сільських рад. Василівська громада розташована у південно-західній частині Болградського району. Район межує на півночі та заході з республікою Молдова, на півдні – з Ізмаїльським районом, на сході – з Білгород-Дністровським районом.

У табл. 1 наведено порівняльні характеристики Василівської громади з граничними з нею територіальними громадами.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика Василівської громади та суміжних з нею територіальних громад

Назва територіальної громади	Територія, км ²	Кількість населених пунктів	Населення	Доходи загального фонду на 1-го мешканця, грн.	Видатки загального фонду на 1-го мешканця, грн.	Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду, %
Василівська	406,4	6	11587	700,4	1236,2	97,0
Болградська	295,5	7	26050	961,3	1418,4	87,0
Кубейська	270,7	3	9512	356,0	1113,6	87,0
Городненська	297,6	4	14785	377,5	949,8	98,4

Джерело: [11]

Василівська територіальна громада перша за площею та друга за чисельністю населення в Одеській області.

В економіці громади переважає сільськогосподарське виробництво, яке спеціалізується на вирощуванні зернових, технічних культур, овочів, виноградарстві та садівництві, також є тваринництво. Станом на 01.01.2021 р. на території громади зареєстровано 182 суб'єкти малого підприємництва, у т. ч. 163 сільськогосподарських підприємства, із них 120 фермерських господарств. Підприємства та торговельні об'єкти, що розташовані на території громади: промислові підприємства – 4, сільськогосподарські підприємства – 163, побутові підприємства – 2, магазини приватних осіб – 63, ринки – 1. Основними товаровиробниками сільськогосподарської продукції є товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства. Більшість підприємств займається вирощуванням зернових культур (151 із 163, основні культури – сорго, соняшник, ячмінь озимий, ріпак озимий, пшениця озима, кукурудза, просо), в 2021–2022 роках частина ріллі була заселена баштанами. Два підприємства займаються вирощуванням грецького горіха, винограду і фруктів. На території громади провадить господарську діяльність ТОВ «Агропрайм Холдинг» (український сільськогосподарський виробник), яке є одним із основних наповнювачів сільського бюджету. Підприємство реалізує масштабні інвестиційні проекти в 5 районах Одеської області – Ізмаїльському, Тарутинському, Арцизькому, Саратському та Болградському. ТОВ «Агропрайм Холдинг» входить до агрогрупи «Агрейн», яка володіє 11 сільгоспідприємствами в Житомирській, Черкаській, Чернігівській, Харківській та Одеській областях. Сфера торгівлі та посередницька діяльність представлена фізичними особами-підприємцями (ФОП).

Сьогодні у громаді функціонують 5 загальноосвітніх шкіл та 4 дитячих заклади дошкільної освіти (ЗДО). У громаді також існують такі спортивні заклади та споруди: стадіони – 4, спортмайданчики – 4, спортзали – 3.

Як показав аналіз даних розвитку громади у 2020–2021 рр., бюджет громади дозволив забезпечити стартові умови її розвитку, однак в умовах війни у 2022 році це можливо тільки за умови підтримки з боку держави.

Проведений SWOT-аналіз вимагає певного дослідження основних складових розвитку Василівської ТГ, результати якого визначені наступним чином (сильні та слабкі сторони розвитку наведені в табл. 2).

Таблиця 2

Сильні та слабкі сторони розвитку Василівської територіальної громади

Сильні сторони (S)	Внутрішні переваги
S ₁	наявність поблизу ТГ вузлової залізничної станції, яка забезпечує транспортне сполучення та робочі місця
S ₂	вигідне географічне розташування громади, близькість із районним центром; наявність вільних площ об'єктів нерухомості, які є комунальною власністю сільської ради та інших форм власності
S ₃	близькість до міжнародних кордонів
S ₄	наявність багатих земельних ресурсів (робочих чорноземів); інших природних ресурсів (водойм)
S ₅	наявність родовищ мінеральних ресурсів (піску, тощо)
S ₆	розвинуте виноградарство, вирощування зернових; наявність умов для створення підприємств птахівництва;
S ₇	кваліфікований персонал та талановита молодь, що навчається
Слабкі сторони (W)	Внутрішні недоліки
W ₁	скорочення чисельності населення громади; значна трудова міграція, дефіцит робочих місць; значний рівень недовикористання трудового потенціалу на території ради; замала кількість осіб з офіційним працевлаштуванням низький рівень населення працездатного віку
W ₂	зношені об'єкти комунальної власності, особливо водогони в селах громади; відсутність якісної питної води; недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, слабкий розвиток у сфері послуг, у сфері розваг, транспортної діяльності, що негативно відображається на туристичній сфері
W ₃	нерівномірність розвитку малого підприємництва, зокрема діяльності фізичних осіб підприємців; слабка зацікавленість місцевого населення у підприємницькій діяльності і відповідно, слабка інтенсивність розвитку малого та середнього бізнесу; використання ризикованого землеробства; відсутність приватних інвестицій; відсутність прямих іноземних інвестицій; застарілі «технології» збирання та утилізації ТПВ; невикористання енергоефективних технологій
W ₄	вирубування лісових насаджень та збільшення площ сільськогосподарських угідь, значно знизилася вологозбиральна функція рослинності, що, у свою чергу, призвело до погіршення екологічної ситуації – зниження вологості повітря, тривалої посухи, пилових бурь, деградації ґрунтів тощо
W ₅	дефіцит рослинності, зокрема деревинної, відчувається через загазованість та забруднення повітря, оскільки село урбанізоване, а кількість транспорту і підприємств постійно зростає
W ₆	зношений жилий фонд комунальної власності громади; незабезпеченість центральним водовідведенням; незабезпеченість газопостачанням; відсутність системи сортування сміття та відсутність централізованої системи утилізації сміття

Продовження табл. 2

Слабкі сторони (W)	Внутрішні недоліки
W ₇	відсутність генплану розвитку сіл та прилеглих територій; відсутність робіт із будівництва доріг місцевого значення
W ₈	брак коштів на поточні та перспективні потреби розвитку громади; відсутність сучасного обладнання, яке дозволяє використовувати Інтернет-технологій в громадських місцях (школи, медичні заклади, адміністрація тощо); недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в закладах освіти; відсутність якісного та сучасного медичного обладнання для належного медичного обслуговування, низький рівень медичного обслуговування; відсутність активних громадських організацій

Джерело: складено авторами за даними [12]

Можливості та загрози розвитку Василівської ТГ наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Можливості та загрози розвитку Василівської ТГ

Можливості (Q)	Резерви внутрішні та зовнішні
Q ₁	цільове та ефективне використання вільних ділянок та територій розвитку громади; наявність вільних площ об'єктів нерухомості, які є комунальною власністю сільської ради та інших форм власності
Q ₂	резерви розвитку туризму; використання туристичного потенціалу у повній мірі, системи організації рекреації та прийому туристів
Q ₃	можливості залучення молоді до стартапів та кваліфікованої праці
Q ₄	залучення до підприємництва всіх верств населення громади
Q ₅	побудова та реставрація систем зрошування; глибока переробка агропродукції з додаванням додаткової вартості за рахунок іноземних інвестицій; створення підприємств птахівництва; наявність умов та площі для вирощування різних видів горіхів, ягідництва, вирощування кущових багаторічних культур
Q ₆	розробка генплану розвитку сіл та територій, перспективи озеленення територій
Q ₇	залучення інвестицій в реальний сектор економіки; переробка вовни, пір'я, макулатури, пластика; переробка сільгосппродукції
Загрози (T)	Зовнішні чинники
T ₁	непередбачуваність змін діючого законодавства України
T ₂	різке падіння платоспроможності населення; закриття ФОПів, через недосконалу законодавчу базу
T ₃	різке погіршення погодно-кліматичних умов
T ₄	форс-мажорні чинники
T ₅	хронічна нестача коштів
T ₆	прояви несумлінності конкурентної боротьби суміжних територіальних утворень України
T ₇	зростання вартості енергоресурсів

Джерело: складено авторами за даними [12]

Підсумки SWOT-аналізу Василівської ТГ дозволили розробити рекомендації щодо підтримки сильних сторін на основі посилення її можливостей, зменшення

впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз:

1. С1 – з метою активізації участі громадськості у постановці та вирішенні питань місцевого економічного розвитку громади (МЕР) необхідно створити на засадах партнерства місцевої влади, підприємців та представників недержавних громадських установ (організацій), постійно діючу робочу групу з МЕР. У відповідному розділі «Стратегії» передбачити компетенції та відповідальність членів робочої групи (РГ) за аналіз стану МЕР та заходів з його суттєвого поліпшення.

2. С2 – створити осередок підтримки підприємництва та залучення інвестицій (ОППЗІ) для потреб реалізації проєктів розвитку громади. Серед функціональних обов'язків ОППЗІ передбачити надання на частково безоплатній основі послуг інформаційного, консультативного та навчального змісту. Для підготовки інвестиційних пропозицій, проєктів та каталогів відповідно до потреб МЕР громади, залучати фахівців освітянських і консультаційних установ країни, що мають відповідний досвід та спроможність успішно допомагати МЕР громади.

3. С3 – з метою забезпечення розвитку привабливої діяльності в напрямках спорту, туризму, культури та науки серед молоді, створити міський Центр розвитку молоді, передбачивши серед його функціональних обов'язків регулярне проведення евентійних заходів районного, обласного, регіонального, національного та міжнародного рівня. З метою суттєвого покращання якості послуг в індустрії гостинності передбачити формування реєстру місць потенціального розміщення відвідувачів (гостей) громади, активно використовувати природні ресурси громади (озеро Ялпуг, піщані кар'єри, тощо). Історична спадщина дає можливість розвитку туристичного потенціалу (Каракурт – єдине село на Одещині, де компактно проживають етнічні албанці), вигідне географічне положення (7 км да районного центру (прибережна зона озера Ялпуг). Запланувати в 2022–2023 роках створення спеціалізованого центру колективного розміщення молоді та їх батьків, запрошених для участі у спортивно-культурних та інших цікавих заходах, що проводитиме Центр розвитку молоді ТГ.

Передбачити підтримку проєктів зі створення нових робочих місць для обслуговування (задоволення) потреб Центру розвитку молоді та його відвідувачів.

4. С4 – з метою поліпшення структури видатків та надходжень місцевого бюджету та забезпечення зростання його обсягів, передбачити в 2022–2023 рр. перегляд можливостей формування частки бюджету розвитку громади з питомою вагою не менше 15 відсотків від загального бюджету. Головним критерієм при розгляді та затвердженні проєктів розвитку, ініційованих членами громади, передбачити відповідність пріоритетним напрямкам Стратегії соціально-економічного розвитку громади на період до 2027 року. Серед цих напрямків особливу увагу зосередити на питаннях розвитку підприємництва, створення нових робочих місць та суттєвого покращення інженерно-комунікативної інфраструктури селищ.

5. С5 – з метою збільшення додаткових надходжень до місцевого бюджету передбачити створення умов, привабливих для розміщення на території громади традиційних та нових систем зрошування; глибокої переробки агропродукції з додаванням додаткової вартості за рахунок іноземних інвестицій.

6. С6 – з метою суттєвого зростання експортного потенціалу Болградського промислового вузла передбачити відтворення на теренах існуючих промислових

майданчиків ТГ, які мають відповідну заготівельно-виробничу та транспортну складову інфраструктури агропромислового комплексу, спроможного переробляти агропродукцію Василівської та суміжних з ним аграрних районів Одеської області.

Передбачити пріоритетний розвиток наступних виробництв:

- мукомельного (комбікормового напрямку);
- олійнопресового (в асортименті);
- глибокого ступеню переробки горіхів та меду;
- будівництво шкірзаводу на основі місцевої сировини, будівництво птахофабрики, будівництво складів зберігання зерна, будівництво сучасної ферми ВРХ;

- переробки та консервування продукції рослинництва, особливо багаторічних насаджень, тощо.

На основі залучення потужних галузевих інвесторів відродити та використати потенціал переробки та додання вартості за переліченими видами агропромислового виробництва.

7. С7 – з метою створення нових робочих місць у сервісній інфраструктурі громади забезпечити надання різноманітних комунально-побутових послуг та інженерно-комунікативного обслуговування мешканців населених пунктів громади.

8. С8 – включити до переліку обов'язкових цільових програм заходи щодо:

- будівництва та реновації перспективних переробних підприємств (будівництво винзаводу по трасі Т-16, будівництво шкірзаводу на основі місцевої сировини, будівництво птахофабрики, будівництво складів зберігання зерна, будівництво сучасної ферми ВРХ);

- капітального ремонту (реновації) освітянських установ громади, створення опорної школи в с. Василівка. У селі Василівка планується продовжити будівництво занедбані школьної недобудови, яка простоювала понад 30 років. Новий навчальний заклад буде розрахований на 450 місць;

- систем опалення на об'єктах комунальної власності громади, будівництво водопроводу та нової насосної станції в селах громади;

- активного переходу до засобів альтернативної енергетики (установка сонячних батарей на площі 22 га, установка вітрової станції по дорозі Банівка – Калчева, установка пелетного та брикетного цехів;

- будівництва екопарку Greentime у с. Василівка, створення рекреаційного ресурсу на Банівському водосховищі з відкриттям равликової ферми;

- для розвитку громади у туристичному напрямку та залучення інвестицій необхідно проводити різноманітні фестивалі (міжнародний фестиваль бджільництва «Медові смаколики Бессарабії», етнофестиваль «Вайсал-фест Петровден», фестиваль «Великий курбан» тощо);

- утеплення об'єктів комунальної власності громади;

- систем муніципальної охорони та соціального захисту громади, розробки підземних ходів для організації туристичного маршруту у с. Банівка;

- відкриття розважального центру з готелем на базі табору «Мрія».

- розробки двох піщаних кар'єрів.

На основі наведеного аналізу діяльності та діагностування сильних та слабких сторін територіальної громади, врахування макро- та мезоекономічних чинників, можна визначити пріоритети її розвитку [6].

Виходячи з місії та головної цілі розвитку громади визначено п'ять основних пріоритетів стратегічного розвитку. Для досягнення мети стратегії по кожному з пріоритетів були визначені стратегічні та операційні цілі, а також завдання, необхідні для соціально-економічного розвитку громади до 2027 року.

Відповідно до етапів та сценаріїв реалізації Стратегії виконується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників. Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку Василівської територіальної громади визначено певні показники, що характеризують стан ключових сфер її життєдіяльності (табл. 4).

Початкове значення кожного індикатора зазначено на 2020 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямками розвитку громади. В основі більшості наведених індикаторів лежать методики розрахунків державних органів статистики, частина індикаторів складалася за рекомендаціями фахівців цільових робочих груп. Поетапні порогові значення індикаторів у 2027 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Таблиця 4

Цільові індикатори Стратегії економічного та соціального розвитку
Василівської територіальної громади

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2020 році	Прогнозне значення показника у 2027 році
1	2	3	4
1. Обсяг надходжень до бюджету ТГ			
Податок на доходи фізичних осіб	тис. грн.	13121,0	16000,0
Земельний податок	тис. грн.	12621,05	15523,9
Єдиний податок	тис. грн.	11340,6	13948,9
Акцизний збір	тис. грн.	191,1	235,0
2. Підтримка МСП та залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади			
Капітальні інвестиції	млн. грн	–	10
Загальні обсяги прямих іноземних інвестицій	млн. дол. США	–	0,3
3. Сучасна транспортно-логістична інфраструктура			
Питома вага фізичного зношення доріг	%	90	35
4. Благоустрій та висока енергоефективність			
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	95	100
Охоплення населення інтерактивними сервісами	%	95	100
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою IT-технологій	%	50	70
5. Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності мешканців громади			
Питома вага коштів місцевого бюджету, спрямована на благоустрій у житлово-комунальному господарстві	%	10	20

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня	грн.	39360	66912
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	2,2	3
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	30	50
Кількість органів самоорганізації населення	од.	4	4
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету громади	осіб	109	120
6. Культурно-освітнянські послуги та розвиток туризму ТГ			
Кількість офіційних виставок, фестивалів, бізнес-форумів, конференцій за участю керівництва громади	од.	20	30
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	20	30

Джерело: складено авторами за даними [12]

Але всі ці рекомендації та індикативні показники могли бути реалізовані лише у мирний час. Уже більше ніж пів року громади України живуть в умовах воєнного стану. Так, у Василівській громаді Одеської області відбулося бомбардування аеродрому, є загроза воєнного вторгнення через кордон з Молдовою, руйнування жилих будинків, евакуації місцевих жителів, затоплення місцевості, наявні проблеми з постачанням продуктів харчування.

Тому, вважаємо, що основним в реалізації стратегії розвитку всіх без винятку громад, є сценарій виживання у форс-мажорних обставинах, тобто в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану має посилитись державне регулювання всіх сфер життя громади. Відповідно до чинного законодавства, в умовах військового стану, ці функції покладені на військові адміністрації (ВА) територіальних одиниць. У межах чинного законодавства ВА варто оперативніше вирішувати проблеми захисту функціонування територіальної громади в умовах військового часу. Спираючись на розроблену стратегію Василівської ТГ, з метою забезпечення життя та розвитку громади в умовах воєнного часу варто обмежити коло стратегічних завдань напрямками національної безпеки, продовольчого забезпечення населення та збереження кадрів. Виходячи з цього, основним сценарієм в умовах воєнного стану є виживання у форс-мажорних обставинах.

Висновки і перспективи подальших розробок. За підсумками проведеного дослідження можна дійти висновків, що оперативними рішеннями для розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану можуть стати:

– для захисту населених пунктів та жителів громад на місцях створюються формування територіальної оборони, добровольчі батальйони та волонтерські спільноти. У зв'язку з цим у фінансистів громад з'явилися питання щодо оперативного забезпечення та фінансування підрозділів добровольців, придбання

– необхідного обладнання, харчування, забезпечення одягом, тощо. Незважаючи на бойові дії, громадам необхідно дотримуватися чинного законодавства. Для використання будь-яких ресурсів має бути підстава і підтвердження цільового використання коштів. Для того, щоб виділяти гроші на заходи з територіальної оборони, в громаді має бути прийнята місцева цільова програма, у якій визначено відповідні цілі та завдання. І саме цим документом регламентуються видатки;

– придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю для добровольчих формувань територіальних громад (ДФТГ) необхідно робити шляхом надання субвенції з бюджету територіальної громади до державного бюджету. Одержувачами такої субвенції можуть бути військові частини, терцентри комплектування та соціальної підтримки, підрозділи Нацгвардії. У виняткових випадках це стосується й придбання пального (ч. 2 ст. 12 Закону № 1702). У випадку придбання речей місцевою радою важливо подбати про документальне оформлення цього процесу. Має бути лист командира військового формування чи підрозділу тероборони з обґрунтуванням та визначенням потреби, проведення видатків на підставі місцевої цільової програми за КПКВ 8240, рішення ради про передачу матеріальних цінностей, комісійна передача на підставі акту приймання-передачі, який буде підставою для списання з балансу ОМС цих товарно-матеріальних цінностей;

– що стосується автотранспорту місцевих рад на потреби тероборони, то передача може здійснюватися безоплатно за рішенням ОМС або на умовах примусового відчуження за рішенням військового командування з погодженням з виконкомом місцевої ради. Поділитися паливом з підрозділами тероборони можуть бюджетні установи за умови, якщо експлуатація їх службового транспорту в умовах воєнного стану неможлива. Безоплатна передача паливно-мастильних матеріалів (в т.ч. талонів) в умовах воєнного стану повинна відбуватися за ініціативою військового командування та визначенням потреби в пальному в листі-зверненні;

– щодо харчування та використання майна закладів освіти, то приймається місцева програма або вносяться зміни до існуючих програм на предмет забезпечення безоплатним харчуванням членів тероборони на період запровадження воєнного стану в Україні. Також рішенням виконкому визначаються заклади освіти, у яких будуть проводитися розміщення та харчування членів ДФТГ (пп. 3, 4.17 п. 1 ст. 8 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану»). За потреби, в бюджеті для головного розпорядника коштів передбачаються додаткові кошти за відповідним КПКВ по галузі освіти КЕКВ 2230. Розпорядник коштів займається організацією отримання продуктів харчування закладами освіти і проводить фінансування за відповідними КПКВ по галузі.

Аналізуючи соціально-економічний розвиток Василівської територіальної громади, можна дійти висновку, що головними напрямками (пріоритетами) її соціально-економічного розвитку у післявоєнний період мають стати:

– підтримка України та громад з боку США, Великої Британії та ЄС для відновлення мирного життя;

– підтримка з боку держави та громади МСП, залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади;

– відновлення та розвиток сучасної транспортно-логістичної інфраструктури громади;

- розвиток благоустрою та високої енергоефективності території громад;
- відновлення соціального захисту та забезпечення умов життєдіяльності мешканців громади;
- розвиток культурно-освітнянських послуг та туризму територіальних громад.

Підтримка визначених пріоритетів дозволить розв'язати соціально-економічні проблеми розвитку територіальних громад.

Література

1. *Інструментарій місцевого економічного розвитку : теорія, методологія, практика* : монографія / [Ковальов А. І., Корольова Т. С., Сментина Н. В., Павлова Т. В., Карпов В. А., Фіалковська А. А., Котова І. М.]; за заг. ред. А. І. Ковальова. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2021. 413 с.
2. Сментина Н. В. *Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні : теорія, методологія, практика* : монографія. Одеса : Атлант, 2015. 365 с.
3. Сментина Н. В. Методи, інструменти та механізми управління збалансованим розвитком територіальних систем. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 20. С. 20–24.
4. Ткачук І., Крпельницька С. Моделювання розвитку економіки регіону на основі аналізу ієрархій. *Економіка України*. 2007. № 5 (546). С. 79–83.
5. Харазішвілі Ю. Оцінка ефективності соціально-економічного розвитку регіонів України. *Економіка України*. 2007. № 9. С. 55–62.
6. *Про добровільне об'єднання територіальних громад* : Закон України № 157-VIII від 05.02.2015. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2015_09_04/T150157.html (дата звернення: 30.09.2022).
7. *Стратегія економічного та соціального розвитку Василівської територіальної громади на період до 2027 року*. URL: <https://vasylivskagr.gov.ua/news/1643958965> (дата звернення: 03.10.2022).
8. *Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»* : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 04.10.2022).
9. *Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки*. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).
10. *Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Одеської області* : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 720-р від 12.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-2020-p#Text> (дата звернення: 04.10.2022).
11. *Децентралізація* : урядовий портал. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 06.10.2022).
12. *Офіційний сайт Василівської громади, Одеська область, Болградський район*. URL: <https://Vasylivskaskagr.gov.ua> (дата звернення: 07.10.2022).

References

1. Kovalyov, A. I., Korolyova, T. S., Smentyna, N. V., Pavlova, T. V., Karpov V. A. et al. (2021). *Toolkit of local economic development: theory, methodology, practice*: monograph. Ed. by A. I. Kovalyov [Instrumentarii mistsevoho ekonomichnoho rozvytku: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia; za red. A. I. Kovalyova], FOP Gulyaieva V. M., Kyiv, 413 s. [in Ukrainian]
2. Smentyna, N. V. (2015). *Strategic planning of socio-economic development at the mesolevel: theory, methodology, practice*: monograph [Stratehichne planuvannia sotsialno-

- ekonomichnoho rozvytku na mezorivni: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia], Atlant, Odessa, 365 s. [in Ukrainian]
3. Smentyna, N. V. (2017). Methods, tools and mechanisms of managing the balanced development of territorial systems [Metody, instrumenty ta mekhanizmy upravlinnia zbalansovanyim rozvytkom terytorialnykh system], *Prychornomorski ekonomichni studii*, No. 20, s. 20–24 [in Ukrainian]
 4. Tkachuk, I., Kropelnytska, S. (2007). Modeling of the regional economy development based on the hierarchies analysis [Modeliuvannya rozvytku ekonomiky rehionu na osnovi analizu ierarkhii], *Ekonomika Ukrainy*, No. 5 (546), s. 79–83 [in Ukrainian]
 5. Kharazishvili, Yu. (2007). Evaluation of the effectiveness of the socio-economic development of the regions of Ukraine [Otsinka efektyvnosti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy], *Ekonomika Ukrainy*, No. 9, s. 55–62 [in Ukrainian]
 6. *On voluntary association of territorial communities* : Law of Ukraine, No. 157-VIII, 05.02.2015 [Pro dobrovilne obiednannya terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy, No. 157-VIII, 05.02.2015]. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2015_09_04/T150157.html [in Ukrainian]
 7. *Strategy of economic and social development of the Vasylivska territorial community for the period until 2027* [Stratehiia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Vasylivskoi terytorialnoi hromady na period do 2027 roku]. Retrieved from: <https://vasylivskagr.gov.ua/news/1643958965> [in Ukrainian]
 8. *About the Sustainable Development Strategy «Ukraine-2020»*: Law of Ukraine, No. 5/2015, 12.01.2015 [Pro Stratehiuu staloho rozvytku «Ukraina-2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy, No. 5/2015, 12.01.2015]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian]
 9. *Development strategy of the Odessa region for the period 2021-2027* [Stratehiia rozvytku Odeskoi oblasti na period 2021-2027 roky]. Retrieved from: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf> [in Ukrainian]
 10. *About the determination of administrative centers and approval of territorial communities territories of the Odesa region*: Law of Ukraine, No. 720-p, 12.06.2020 [Pro vyznachennia administratyvnykh tsentriv ta zatverdzhenni terytorii terytorialnykh hromad Odeskoi oblasti: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy, No. 720-p, 12.06.2020]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-2020-p#Text> [in Ukrainian]
 11. *Decentralization*: Ukrainian government portal [Detsentralizatsiia: uriadovi portal Ukrainy]. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua> [in Ukrainian]
 12. *Official website of the Vasylivska community, Odessa region, Bolhrad district* [Ofitsiynyi sait Vasylivskoi hromady, Odeska oblast, Bolhradskiy raion]. Retrieved from: <https://Vasylivskaskagr.gov.ua> [in Ukrainian]